

Nr 639.

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.

I proposition nr 200 till årets riksdag har framlagts förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen m. m. Förutom begränsning av berörda avskrivningsrätt föreslås i propositionen, att rätten till avdrag för avsättning till pensions- och andra personalstiftelser begränsas och att rätten till avdrag för avsättning till andra investeringsfonder än s. k. eldskadefonder upphäves under de båda beskattningsår, förordningen föreslås skola gälla.

Såsom finansministern (s. 22) framhåller, har i åtskilliga remissyttranden mot förslaget genomförande invänts, att det med hänsyn till risken för konjunkturomslag icke vore lämpligt att införa bestämmelser, som för-ringade företagens möjligheter och intresse av att genom reservbildningar stärka sin motståndskraft inför ett försämrat konjunkturläge. Han förklarar, att detta även enligt hans mening är en synpunkt, som måste beaktas. En avvägning måste, enligt vad finansministern vidare anför, m. a. o. göras mellan, å ena sidan, det sist angivna intresset och, å andra sidan, önskemålet att så modifiera rätten till vinstreglerande dispositioner, att denna rätt icke motverkar de av statsmakterna vidtagna åtgärderna för stabilisering av penningvärdet. Vad särskilt inskränkningen i rätten till fri avskrivning angår, säger sig finansministern grunda sin uppfattning även därå, att de ifrågasatta bestämmelserna framstå såsom ett "önskvärt komplement till investeringsavgiften".

Självfallet dela vi finansministerns uppfattning, att även i förevarande ärende en avvägning mellan olika intressen måste verkställas. Vid denna avvägning kan man icke enligt vår mening underlåta tillmäta den omständigheten väsentlig betydelse att, såsom i ett flertal remissyttranden framhållits, näringsföretagen äro i sin fulla rätt då de hävda, att statsmakterna gjort klara utfästelser om att någon begränsning av de ifrågasvarande konsolideringsmöjligheterna icke skulle ifrågakomma annat än i samband med en kompensande sänkning av företagsbeskattningen.

Med hänsyn till sistberörda omständighet bör man vara berättigad kräva, att alldeles särskilt starka skäl av penningpolitisk natur tala för vidtagande av de i propositionen föreslagna, mot berörda utfästelser stridande åtgärderna.

Vi kunna således icke biträda finansministerns uppfattning, att det icke i förevarande sammanhang skulle vara erforderligt att taga någon ställning till frågan om "bärkraften av denna argumentering" — d. v. s. kravet på att utfästelser skola respekteras — "med hänsyn till att frågan nu är om en tillfällig åtgärd vilken ingår som ett väsentligt led i den av det rådande konjunkturläget betingade ekonomiska politiken". Det kan väl, såsom finansministern vidare anför, rent principiellt göras gällande, att genomförandet av en ur samhällets synpunkt önskvärd åtgärd icke rimligen kan hindras av uttalanden, som gjorts i tidigare sammanhang under andra betingelser än de nu rådande, men detta innebär ingalunda, att de ifrågavarande utfästelserna från statsmakternas sida i förevarande sammanhang skulle kunna betraktas såsom obefintliga. Redan 1947 gjorde sig inflationsistiska tendenser gällande, och åtgärder för penningvärdets stabilisering voro även då aktuella. Uttalandena kunna därför icke sägas hava gjorts under väsentligt andra betingelser än de nu rådande, men även om så skulle anses vara fallet, grunda uttalandena likväl under alla förhållanden krav på en övertygande bevisning om att åtgärder i strid mot utfästelserna äro ur samhällets synpunkt nödvändiga eller åtminstone i särskilt hög grad önskvärda.

Finansministern synes vara väl medveten om de nackdelar i olika hänseenden, som äro förbundna med föreliggande förslag, men anser likväl övervägande skäl tala för dess genomförande med hänsyn till att en inskränkning i möjligheterna till vinstreglerande dispositioner enligt hans uppfattning skulle vara av väsentlig betydelse för uppnående av en konsekvent genomförd kredit- och investeringsbegränsning. När finansministern den 19 oktober 1951 i proposition nr 220 framlade förslag till bestämmelserna rörande investeringsavgift och lagervärdering gjordes ingen antydan om att ytterligare åtgärder för åstadkommande av minskning av investeringar i maskiner och andra inventarier i form av begränsad avskrivningsrätt eller eljest planerades. I ovannämnda proposition diskuterades ingående på vad sätt en investeringsbegränsning skulle åstadkommas i fråga om lagertillgångar. Därvid hänvisades till att två vägar stodo öppna: *antingen* påförande av investeringsavgift även å sådana tillgångar *eller* begränsning av nedskrivningsrätten. Finansministern valde beträffande lagertillgångarna den sistnämnda vägen. I fråga om investeringar i andra tillgångar valdes däremot påföring av investeringsavgift, och vi vilja här fastslå såsom ovedersägligt, att denna investeringsavgift fastställdes med utgångspunkt från att någon inskränkning i avskrivningsrätten å dylika tillgångar icke ifrågasatts. Då förslag om en sådan inskränkning nu likväl framlägges, vittnar detta om en planlöshet i handhavandet av den ekonomiska politiken, som ingalunda är ägnad stärka tilltron till densamma. Följden av en dylik handläggning från statsmakternas sida av ifrågavarande

för näringslivet utomordentligt betydelsefulla frågor blir en allmän känsla av rättsosäkerhet, som icke kan undgå medföra skadliga verkningar å näringslivet i landet. Med fullt fog kunna näringsidkarna fråga sig, vad de härnäst hava att vänta.

Man måste vidare fråga sig, vilka utomordentliga händelser som inträffat efter den 19 oktober 1951 och som, trots att investeringsavgiften fastställts att utgå efter *högre* procentsats än som i propositionen föreslagits, nu nödvändigöra ytterligare åtgärder avseende avgiftsbelagda investeringar såsom "ett önskvärt komplement till investeringsavgiften".

Vad som i propositionen anförts till stöd för de föreslagna åtgärderna giver alls icke vid handen, att några sådana händelser inträffat, som skulle kunna utgöra skäl för ett annat bedömande av de i föreliggande proposition behandlade frågorna än som vid framläggande av förenämnda proposition nr 220 var fallet. Finansministerns utgångspunkter äro, att det alltjämt föreligger en "väl hävdad högkonjunktur" inom många områden av företagarsektorn och att detta förhållande skulle skapa risker för en inflationsistisk utveckling. Även om denna utgångspunkt skulle accepteras är det dock ovedersägligt, att den "väl hävdade högkonjunktur", varom finansministern talar, icke blott på vissa håll inom näringslivet visat avmattningstendenser utan att de goda konjunkturerna inom näringslivet genomsnittligt sett alltsedan årsskiftet varit på stark tillbakagång. Vi åberopa i detta hänseende liksom ock i fråga om den försämrade likviditeten inom näringsföretagen vad därom av åtskilliga näringsorganisationer i remissyttrandena anförts.

Vad särskilt de föreslagna inskränkande bestämmelserna rörande den fria avskrivningsrätten angår må erinras, att bestämmelsernas uppgivna tillfälliga karaktär desto mindre utgör anledning acceptera förslaget i denna del som rätten till fri avskrivning under de två år, de föreslagna inskränkande bestämmelserna avses skola gälla, framstår såsom särskilt värdefull för företagen. Detta beror på flera omständigheter, främst de under senare tid starkt stegrade återanskaffningsprisen å såväl byggnader som maskiner. De olägenheter, de stegrade återanskaffningskostnaderna fört med sig, ha i olika sammanhang varit föremål för uppmärksamhet. Sålunda har 1948 års järnvägstaxekommitté i sitt år 1949 avgivna betänkande funnit att nuvarande vid statens järnvägar tillämpade avskrivningssystem, som grundar sig på den bokförda anskaffningskostnaden, icke lett till ett tillfredsställande resultat i det att kommittén konstaterat, att ett mycket betydande ytterligare avskrivningsbehov föreligger. Kommittén finner därför tungt vägande skäl tala för en övergång till ett avskrivningsförfarande, som i princip baseras på återanskaffningspriser (nupriser) för de olika realkapitaltillgångarna. Enligt vad vi inhämtat har så ock numera skett.

Det förtjänar även framhållas, att de instruktioner, som statens priskontrollnämnd erhöll enligt den s. k. Hagander-kommitténs rekommendation, bl. a. innebära, att nämnden vid verkställandet av lönsamhetsberäkningar för branscher eller enskilda företag har att räkna med avskrivning på återanskaffningsvärdet för maskiner och andra inventarier. Även i jordbrukskalkylen beräknas avskrivningarna å jordbruksmaskiner på återanskaffningsvärdet, varjämte beräkningen av jordbrukets räntekostnader bygger på återanskaffningsvärdet i fråga om såväl byggnader som levande och döda inventarier. Dessa omständigheter få anses innebära ett principiellt erkännande från statsmakternas sida av att avskrivningarna rätteligen böra baseras på tillgångarnas nupriser.

Återanskaffningskostnaden för den inom industrien för närvarande i bruk varande maskinparken — liksom jämväl för byggnader — torde i medeltal utgöra åtminstone 200 % av den anskaffningskostnad, varå avskrivningarna inom de före senaste världskriget existerande företagen för närvarande beräknas. Å åtskilliga tillgångar av ifrågavarande slag ha priserna tre- å fyrdubblats i förhållande till vad som nedlagts för i bruk varande tillgångar.

En beskattning, beräknad på ett skatteunderlag, som fastställts utan hänsynstagande till de stegrade återanskaffningsprisen, leder till en förbrukning av det i företaget nedlagda för dess bedrivande erforderliga realkapitalet. Antag att en maskin med 10 års varaktighetstid kostar 100 000 kronor, men att återanskaffningspriset är 200 000 kronor. Vid 10-årsperiodens utgång är den ursprungliga anskaffningskostnaden å 100 000 kronor, visserligen helt avskriven, men för att vidmakthålla maskinparken måste företaget anskaffa ytterligare 100 000 kronor. Om sistnämnda belopp icke under 10-årsperioden kunnat sparas skattefritt, exempelvis genom avsättning till förnyelsefond, har en del av det i maskinparken nedlagda realkapitalet uppenbarligen konsumerats av skatter.

Under gynnsamma betingelser kan emellertid ett företag, som är berättigat till fri avskrivning, i viss utsträckning förhindra en dylik konfiskation av driftkapitalet, i vad det belöper å maskiner och andra inventarier. Tack vare den fria avskrivningen har således behovet av skattefria avsättningar till förnyelsefonder (= avskrivningar, beräknade å återanskaffningsvärdet), såvitt maskinparken angår, framstått såsom mindre trängande. Beträffande byggnader torde däremot förhållandet inom det enskilda näringslivet vara likartat med det, som enligt vad ovan nämnts konstaterats vara fallet inom statens järnvägar. Att det sammanlagda ytterligare avskrivningsbehovet inom det enskilda näringslivet dock för närvarande torde vara mindre i förhållande till kostnaden för vederbörande anläggning än inom statens järnvägar är utan tvivel glädjande, icke minst ur allmän synpunkt.

Enligt det föreliggande förslaget berövas företagen ovannämnda möjlig-

het att i viss utsträckning skydda det för rörelsens bedrivande nödvändiga driftkapitalet och tvingas att medräkna viss del därav i den skattepliktiga inkomsten, varigenom de för beskattningen redovisade vinsterna bliva större än de verkliga. Att i ett läge sådant som det nuvarande med tydliga tecken till fallande konjunktur och försämring av företagens likviditet — samtidigt som ändringar i uppbördsförordningen framtvinga kumulerad skatteinbetalning samt även ofrånkomliga investeringar genom investeringsavgiften fördyras med 12 % — tvinga företagen att till beskattning redovisa större vinster än som enligt affärsräkningar beräkningsgrunder i verkligheten uppkommit samt vägra praktiskt taget varje möjlighet till skattefri konsolidering måste, såsom delegerade för Sveriges industriförbund m. fl. näringsorganisationer framhållit, befaras medföra allvarliga likviditetssvårigheter för många företag och är ägnat väcka allvarliga betänkligheter.

De skäl, som sålunda tala mot den föreslagna begränsningen av avskrivningsrätten å maskiner och andra inventarier, synas oss äga väsentligt större bärkraft än de skäl av penningpolitisk natur, finansministern åberopar till stöd för förslaget. Det synes oss i nuvarande läge tvivelaktigt, huruvida därigenom skulle åstadkommas någon ytterligare nedskärning av industriella investeringar utöver den, som föranledes av investeringsavgiften, och om så likväl skulle befinnas bliva fallet, komme minskningen av den industriella investeringsvolymen att betinga ett alltför högt pris: inhiherande av även önskvärda investeringar till förfång för vårt näringslivs effektivitet och konkurrensförmåga. De tillfälliga fördelar i penningpolitiskt hänseende, man genom ytterligare investeringsbegränsning möjligen skulle vinna, kunna befaras icke komma att uppväga de skadeverkningar även ur penningpolitisk synpunkt, som genom minskning av produktionsvolymen därav kan förorsakas.

I vad förslaget avser begränsning av rätten till avdrag för avsättningar till pensionsstiftelser synes det oss även tvivelaktigt, huruvida strävandena att stabilisera penningvärdet därigenom skulle främjas. Att förslaget i denna del är ägnat att äventyra företagets möjligheter att fullgöra sina ofta tyngande pensionsförpliktelser ligger däremot i öppen dag. Såsom delegerade för Sveriges industriförbund m. fl. näringsorganisationer framhållit, har en mycket betydande ökning av pensionskostnaderna och avsättningsbehovet under senare år ägt rum. Detta har sin naturliga förklaring däri, att en omläggning och förbättring av de anställdas pensionering i stor utsträckning ägt rum under de senaste åren, därvid även till hög ålder komma tjänstemannagrupper tillförsäkrats pension samt att antalet tjänstemän ökats genom nyanställningar. Detta har skett samtidigt med att penningvärdeförsämringen och den därav framtvingade höjningen av grundlönen medfört en allmän höjning av pensionsbeloppen i kronor räknat. I ett dylikt

läge kan det icke vara välbetänkt att ytterligare inskränka den avdragsrätt som reglerats så sent som genom de år 1950 antagna bestämmelserna, vilka tillämpades första gången vid 1951 års taxering. Företagen måste beredas möjlighet att under år med goda vinster verkställa större avsättningar än som motsvara de på beskattningsåret och åren dessförinnan belöpande pensionskostnaderna. Ett dylikt förfarande är önskvärt ur såväl företags-ekonomisk som allmän synpunkt och till gagn icke minst för de pensionsberättigade. Därest missbruk i ett eller annat fall av avdragsrätten för avsättning till pensionsstiftelser blivit konstaterat, i det att stiftelsens medel använts för icke avsett ändamål, ha dylika missförhållanden likväl intet samband med den nu föreliggande frågan och kunna under inga förhållanden åberopas såsom skäl för att beröva den stora massan pensionsberättigade löntagare ökad trygghet för sin ålderdomsförsörjning.

Ej heller i vad förslaget avser inskränkning i rätten till avdrag för avsättning till annan personalstiftelse än pensionsstiftelse är någon stabiliserande effekt på penningvärdet att förvänta. Icke minst ur social synpunkt är det ägnat väcka betänkligheter att genom bestämmelser av i propositionen föreslaget innehåll försvåra för företagen att tillhandahålla de anställda välfärdsanordningar av olika slag.

Vad slutligen angår förslaget om upphävande av rätten till avdrag för avsättning till andra investeringsfonder än de s. k. eldskadefonderna, har förordningen om investeringsfonder den 2 maj 1947 föregåtts av ingående utredningar och överväganden. Syftet med lagstiftningen angavs uttryckligen vara att genom avsättning till dylika fonder under goda konjunkturer skapa möjlighet att hålla näringslivet i gång under lågkonjunktur i större utsträckning än som eljest bleve fallet. Det är under sådana förhållanden ägnat väcka förvåning, att finansministern i samband med åtgärder, som rikta sig mot "en väl hävdad högkonjunktur", framlägger förslag om att berörda lagstiftning, i direkt strid mot dess angivna syfte, skall sättas ur kraft under just den tid, högkonjunkturen förmenas komma att fortsätta, och då lagstiftningen således skulle ha de bästa utsikterna att fylla sin uppgift.

Enligt vad arbetsmarknadsstyrelsen upplyser uppgår det totala beloppet av i fonderna kvarstående avsättningar den 31 december 1950 till 215,4 miljoner kronor. Särskilt med hänsyn till den penningvärdeförsämring, som angivits föranleda förslagets framläggande, framstå berörda avsättningar som uppenbart otillräckliga för att i önskvärd utsträckning kunna fylla sin konjunkturutjämnande uppgift.

Vi hänvisa i övrigt i denna del till arbetsmarknadsstyrelsens och landsorganisationens i propositionen återgivna yttranden. Även om skyldighet att å spärrkonto insätta ett mot hela avsättningen svarande belopp måste befaras i alltför hög grad förringa intresset för fondavsättningar av ifråga-

varande slag, kunna vi icke underlåta att såsom särskilt anmärkningsvärt framhålla, att finansministern icke ens diskuterar den av arbetsmarknadsstyrelsen antydda möjligheten att förbinda avdragsrätten med skyldighet att insätta allenast en del av det till investeringsfond avsatta beloppet å spärkonto.

Under åberopande av det ovan anförda hemställa vi,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 200.

Stockholm den 29 april 1952.

Jarl Hjalmarson.

Martin Skoglund.

Folke Kyling.

Em. Birke.

T. G. von Seth.

Ernst V. Staxäng.

Elis Håstad.

Erik Hagberg

i Malmö.